UPLATNĚNÍ ADITIVNÍHO INDEXOVÉHO ROZKLADU PŘI HODNOCENÍ FINANČNÍ VÝKONNOSTI ODVĚTVÍ ČESKÝCH STAVEBNÍCH SPOŘITELEN

V. Kašparovská, J. Poměnková

Došlo: 2. června 2007

Abstract

KAŠPAROVSKÁ, V., POMĚNKOVÁ, J.: *Additive index partition exploitation at the valuation of Financial efficiency of the Czech building and loan association*. Acta univ. agric. et silvic. Mendel. Brun., 2007, LV, No. 6, pp. 91–100

Presented article is focused on additive index partition exploitation at the valuation of financial efficiency of the building and loan associations sector between years 1999–2005. Orientation of this paper continue to the article “Selected aspects of the financial efficiency of the building and loan associations” published in Acta Univ. agric. et silvic. Mendel. Brun., 2006, LIV, No. 6, 2006, ISSN pp. 97–105. Main idea is analysis and evaluation of financial results of the Czech building and loan associations sectors between 1999–2005. For this drift pyramidal representation of indicator ROAA is used. Also effect between partial indicators and synthetic indicator ROAA using additive index partition is investigated.

cost efficiency assets, the building and loan associations, additive index partition, partial margin

Pro zjišťování finanční výkonnosti firem či odvětví je jedním ze standardních nástrojů finanční analýza. Umožňuje měřit, sledovat a hodnotit výkonnost firem s využitím poměrových ukazatelů. Aby finanční analýza byla účinným nástrojem hodnocení, je třeba, aby splňovala některé základní předpoklady.

Jednotlivé ukazatele jsou konstruovány v logické vazbě na jejich ekonomický obsah tak, aby byly schopny určit faktory, které výrazně ovlivňují finanční výkonnost firem či odvětví. Obvykle se využívá pyramidálního rozkladu finančních ukazatelů, který zobrazuje matematické aditivní a multiplikativní vazby mezi dílčími ukazateli.

Při výpočtu finančních ukazatelů je vhodná pravidelnost a dodržování konzistentních postupů. Obecně platí, že čím je delší časové období pro zpracování a vyhodnocování finančních ukazatelů, tím je vyšší vypovídací schopnost finanční analýzy.

Standardizace účetních podkladů a standardizace samotných finančních ukazatelů umožňuje srovnání firem s konkurencí i s průměrnými hodnotami odvětví.

Současně s tím je třeba si uvědomit i omezení poměrové finanční analýzy, zejména skutečnost, že je založena na historických datech vzniklých za daných historických podmínek vývoje vnitřního prostředí firmy a jejího vnějšího okolí. Z toho plyne její omezení zejména pro tvorbu strategických rozhodnutí v měnících se podmínkách. Přesto umožňuje při komplexním posouzení odhalit převládající minulé trendy a odhadnout jejich budoucí vývoj. Stejně důležité je identifikovat odchylky a analyzovat jejich příčiny a přijmout nápravná opatření.

Pro identifikaci vztahů a závislostí mezi zkoumanými veličinami je vhodné podpořit finanční analýzu matematicko-statistickým aparátem, který exaktněji umožní na základě identifikovaných vztahů mezi zkoumanými veličinami interpretovat příčiny změn zvolených ukazatelů finanční výkonnosti.

Cílem předkládaného příspěvku je vyhodnocení výkonnosti sektoru stavebních spořitelem za použití metody aditivního indexového rozkladu syntetického ukazatele ROAA. Analýza je provedena za období 1999–2005. Pozornost je zaměřena na zkoumání

vlivu změn dílčích marží odvozených z pyramidálního rozkladu ROAA na změnu syntetického ukazatele ROAA. Analýza s využitím indexového rozkladu je vedena ve třech dimenzích – globální hodnocení, horizontální hodnocení a vertikální hodnocení.

MATERIÁL A METODY

Metodickým východiskem zkoumání finanční výkonnosti sektoru českých stavebních spořitelen je

pyramidový rozklad syntetického ukazatele finanční výkonnosti ROAA, tedy rentability průměrných aktiv. Tento ukazatel je standardně využíván jako součást metodického aparátu poměrové analýzy k měření celkové finanční výkonnosti firem či odvětví. Pyramidový rozklad ukazatele je zobrazen ve schématu na Obr. 1. Obsah dílčích marží v pyramidovém rozkladu ROAA je definován v tabulce I.

1: Pyramidový rozklad syntetického ukazatele ROAA

I: Obsah dílčích marží v systému ROAA

Dílčí marže	Obsah agregované položky (podle bankovního výkazu zisku a ztráty)
Úroková marže Čisté úrokové výnosy/A	Čisté úrokové výnosy¹. Jsou rozdílem úrokových výnosů a úrokových nákladů bankovních obchodů. Jedná se o výnosové a nákladové úroky z poskytnutých úvěrů, z mezibankovních transakcí a z dluhových cenných papírů v portfoliu.
Provizní marže Čisté provizní výnosy/A	Čisté provizní výnosy. Jsou výsledkem rozdílu účetně vykázaných výnosů z inkasovaných poplatků a provizí a nákladů na poplatky a provize.
Marže z finančn. operací Zisk z finančních operací/A	Zisk nebo ztráta z finančních operací. Jde o čistý zisk či ztrátu z operací z vymezených skupin cenných papírů, z definovaných typů zajišťovacích derivátů apod.
Marže ostatních výnosů Čisté ostatní provoz. výnosy/A	Čisté ostatní provozní výnosy. Jde o rozdíl položek ostatní provozní výnosy a ostatní provozní náklady.
Marže správních nákladů Správní náklady/A	Správní náklady. Do této kategorie jsou pro účely analýzy započteny náklady na zaměstnance a ostatní správní náklady, jako jsou například spotřeba energie, reklama, externí audit apod.
Marže věcných nákladů Věcné náklady/A	Věcné náklady. Jde o odpisy a opravné položky k dlouhodobému hmotnému a nehmotnému majetku. Jde o saldo mezi odpisy a tvorbou a rozpuštěním rezerv a opravných položek k tomuto majetku.
Marže riziková Rizikové náklady/A	Rizikové náklady. Představují čistou tvorbu opravných položek a rezerv k bankovním pohledávkám a zárukám, tedy saldo tvorby a rozpuštění opravných položek.

A = hodnota průměrných aktiv

¹ Kategorizace je vedena s vědomím, že od roku 2003 mohou banky do kategorie úrokových výnosů započítat v rámci stanovení efektivní úrokové sazby i poplatky vztahující se k úročenému aktivu či pasivu.

Do analýzy nebyly zařazeny mimořádné náklady a výnosy, dále položky rozpuštění ostatních rezerv, tvorba a použití ostatních rezerv a konečně položka podíl na ziscích nebo ztrátách účastí s rozhodujícím nebo podstatným vlivem. Mimořádné položky by působily zkreslení výsledků o efekty mimořádných nestandardních hospodářských operací. Ostatní uvedené položky nehrají v hospodaření spořitelů podstatnou roli.

Datovou základnu pro analýzu tvoří údaje získané z výkazů zisku a ztráty a bilancí jednotlivých českých stavebních spořitelů za období 1999–2005. Hodnoty průměrných aktiv byly pro jednotlivá období stanoveny z údajů k 31.12. dvou po sobě následujících období. Pro výpočty průměrných hodnot finančních ukazatelů odvětví byly použity údaje všech stavebních spořitelů na českém trhu.

Ekonomické vazby mezi dílčími ukazateli v pyramidovém rozkladu ROAA uvedeného na obr. 1 lze matematicky analyzovat pomocí tzv. aditivního indexního rozkladu (Dluhošová; 2004), kdy je celkový přírůstek vrcholového ukazatele (ROAA) vyjádřen jako součet změn dílčích ukazatelů, tedy

$$\Delta ROAA = \sum_{j=1}^k \Delta M_j, \quad (1)$$

kde ΔM_j je přírůstek příslušné marže za celé sledované období.

Je možné analyzovat jak odchylku absolutní, tak i relativní. V našem případě zaměříme pozornost na odchylku relativní. Vyčíslení jednotlivých vlivů pro aditivní vazbu je určeno poměrem změny ukazatele a celkové změny ukazatelů

$$\Delta ROAA_i = \frac{ROAA_{i+1} - ROAA_i}{\sum_i (ROAA_{i+1} - ROAA_i)}, i = 1, \dots, n-1. \quad (2)$$

Pro jednotlivé marže platí

$$\Delta M_j = \frac{M_{i+1} - M_i}{\sum_i (M_{i+1} - M_i)} \Delta ROAA_i, i = 1, \dots, n-1, \quad (3)$$

kde M_i označuje příslušnou marži (dle pyramidálního rozkladu na obr. 1).

Dle pyramidálního rozkladu je $\Delta ROAA$ rozloženo na následující marže, a to úroková marže (UM), provizní marže (PM), marže finančních operací (MFO), marže ostatních výnosů (MOV), marže správních nákladů (MSN), marže věcných nákladů (MVN), riziková marže (RM).

VÝSLEDKY

Pro empirickou analýzu bylo využito hodnot uvedených v tab. II. Jednotlivé marže jsou stanoveny jako podílový ukazatel podle tabulky I.

II: Dílčí marže v sektoru stavebních spořitelů

Marže	2005	2004	2003	2002	2001	2000	1999*
úroková marže	0,012436	0,011921	0,011911	0,019482	0,023025	0,027240	0,042551
provizní marže	0,006508	0,006716	0,015284	0,005413	0,005261	0,003798	0,001576
marže financ. operací	0,000140	0,000092	0,000309	0,000845	0,000483	0,000302	0,000500
marže ostat. výnosů	0,000190	0,000576	0,000151	0,000149	0,000458	0,000540	0,000850
marže správ. nákladů	0,008747	0,008977	0,011109	0,014043	0,018163	0,021680	0,023858
marže věcných nákladů	0,001162	0,001126	0,001796	0,001123	0,002122	0,000821	0,000082
riziková marže	0,001873	0,001797	0,002082	0,001593	0,001627	0,002198	0,002318

Pozn.: Červeně (kurzívou) vyznačené údaje představují záporné hodnoty marží; vznikají v situaci, kdy náklady příslušné položky jsou vyšší než výnosy této položky.

Při aditivním rozkladu (vztah (1)) jsme vycházeli ze znalosti pyramidálního rozkladu, a tedy z dekompozice

$$\Delta ROAA = \Delta UM + \Delta PM + \Delta MFO + \Delta MOV - \Delta MSN - \Delta MVN - \Delta RM, \quad (4)$$

kde:

UM úroková marže,

PM provizní marže,

MFO marže finančních operací,

MOV marže ostatních výnosů,

MSN marže správních nákladů,

MVN marže věcných nákladů,

RM riziková marže.

Výhodou indexové analýzy je možnost vícerozměrného hodnocení výsledků, tj. tzv. globální hodnocení, horizontální hodnocení a vertikální hodnocení.

Globální hodnocení je založeno na zkoumání vlivu dílčích ukazatelů na syntetický ukazatel ve zvoleném období jako celku.

Horizontální hodnocení zkoumá vliv dílčích ukazatelů (dílčích marží) na změny syntetického ukazatele (Δ ROAA) v jednotlivých obdobích a konečně vertikální hodnocení analyzuje vliv dílčích složek (dílčích marží) v jednotlivých letech zvoleného období na výslednou souhrnnou hodnotu dílčího ukazatele (souhrnnou hodnotu dílčích marží). Trojrozměrné

hodnocení umožní hlubší analýzu vlivů dílčích marží na dosažené souhrnné výsledky.

Při globálním hodnocení se zaměříme na vliv souhrnných hodnot dílčích marží na výslednou změnu syntetického ukazatele, tedy Δ ROAA. Údaje jsou uvedeny v tabulce III.

III: Výsledky aditivního indexového rozkladu za sektor stavebních spořitelén (globální hodnocení)

	Δ ROAA	Δ UM	Δ PM	Δ MFO	Δ MOV	Δ MSN	Δ MVN	Δ RM
2005–2004	0,000087	0,000516	–0,000208	0,000048	–0,000386	–0,000229	0,000035	0,000076
2004–2003	–0,005263	0,000009	–0,008568	–0,000217	0,000425	–0,002132	–0,000670	–0,000285
2003–2002	0,003538	–0,007571	0,009871	–0,000537	0,000003	–0,002934	0,000673	0,000489
2002–2001	0,001815	–0,003543	0,000152	0,000362	–0,000309	–0,004120	–0,000999	–0,000034
2001–2000	0,000134	–0,004215	0,001463	0,000181	–0,000082	–0,003517	0,001301	–0,000572
2000–1999	0,018783	0,015510	0,002222	–0,000198	–0,000310	–0,002178	0,000739	–0,000119
SUMA	0,019094	0,000706	0,004932	–0,000360	–0,000660	–0,015111	0,001080	–0,000445

Pozn.: Červeně vyznačená čísla jsou významnými hodnotami komentovanými v textu

Při globálním hodnocení činí celková změna Δ ROAA ve sledovaném období 0,019094, tj. 1,91 %. Z ekonomického hlediska můžeme uvedený nárůst označit jako nárůst podprůměrný, neboť jeho hodnoty bylo dosaženo za období 6 let. Posuzujeme-li změny dílčích marží při celkové změně ROAA, pak z tab. III je vidět, že nejvýraznější změnou je pokles marže správních nákladů o 0,015111, tj. o 1,51 % a nárůst provizní marže o 0,0049, tj. o 0,49 %. Změny úrokové marže nejsou podle její globální hodnoty tak významné. Významné změny provizní marže a marže správních nákladů lze ekonomicky zdůvodnit následovně. Ve sledovaném období procházel sektor stavebních spořitelén v ČR ekonomickými změnami. Nepříznivě se do

výsledků hospodaření sektorů promítly změny úrokových podmínek na bankovním trhu.² Dalším významným faktorem poklesu úrokových marží byla očekávaná změna zákona 96/1993 Sb., o stavebním spoření, v jejímž důsledku v roce 2003 došlo k výraznému nárůstu vkladů ze stavebního spoření (viz tabulka uvedená v příloze 1 tohoto příspěvku), a tudíž růstu úrokových nákladů stavebních spořitelén. Tyto nárůsty nebyly doprovázeny obdobným vývojem na trhu úvěrů. Změny úrokových podmínek a změny v chování vkladatelů se odrážejí vývoji přírůstků úrokových marží uvedených v tabulce I a na obr. 2, které v období 2001 až 2003 (což je polovina sledovaného období) dosahují záporných hodnot.

2: Vývoj přírůstků úrokové marže

2 Viz V. Kašparovská, J. Poměnková: Vybrané aspekty finanční výkonnosti českých stavebních spořitelén. Acta Universitatis, MZLU Brno, ročník LIV, č. 6, 2006, ISSN str. 97–105.

Negativní a pozitivní přírůstky úrokové marže se ve sledovaném období částečně kompenzují, a proto je její globální změna relativně nízká. Nepříznivou situaci ve vývoji čistých úrokových marží kompenzovaly stavební spořitelny tlakem na snižování provozních nákladů a zvyšováním výnosů z poplatků a provizí.

Závažným faktorem je volatilita dosažených hodnot $\Delta ROAA$ ve sledovaném období. Z tabulky je zřejmé, že okrajových (hraničních) hodnot dosáhla změna ROAA v období 1999–2000 a období 2002–

2003. V období 1999–2000 $\Delta ROAA$ činil 0,018783, tj. 1,88 %. Opačnou hraniční hodnotu dosáhla změna ukazatele v průběhu 2003–2004, kdy hodnota ukazatele klesla o 0,005263, tj. o 0,53 %. Obr. 3 dokládá kolísající hodnoty ve vývoji $\Delta ROAA$. Relativně vysoká volatilita výsledků ukazatele není dobrým signálem ani pro management v odvětví spořitelén ani pro investory a potencionální akcionáře. Proto je vhodné vyhodnotit příčiny uvedeného vývoje (volatilních výsledků $\Delta ROAA$). K tomu může sloužit horizontální analýza.

3: Vývoj přírůstků ROAA

Zkoumáme-li vývoj $\Delta ROAA$ v sektoru z hlediska horizontální analýzy, hodnotíme vlivy změn dílčích marží na hodnoty $\Delta ROAA$ v jednotlivých letech.

IV: Výsledky aditivního indexového rozkladu pro sektor stavebních spořitelén (horizontální hodnocení)

	$\Delta ROAA$	ΔUM	ΔPM	ΔMFO	ΔMOV	ΔMSN	ΔMVN	ΔRM
2005–2004	0,000087	0,000516	–0,000208	0,000048	–0,000386	–0,000229	0,000035	0,000076
2004–2003	–0,005263	0,000009	–0,008568	–0,000217	0,000425	–0,002132	–0,000670	–0,000285
2003–2002	0,003538	–0,007571	0,009871	–0,000537	0,000003	–0,002934	0,000673	0,000489
2002–2001	0,001815	–0,003543	0,000152	0,000362	–0,000309	–0,004120	–0,000999	–0,000034
2001–2000	0,000134	–0,004215	0,001463	0,000181	–0,000082	–0,003517	0,001301	–0,000572
2000–1999	0,018783	0,015510	0,002222	–0,000198	–0,000310	–0,002178	0,000739	–0,000119
SUMA	0,019094	0,000706	0,004932	–0,000360	–0,000660	–0,015111	0,001080	–0,000445

Pozn.: Červeně vyznačená čísla jsou významnými hodnotami komentovanými v textu

Podíváme-li se na již uvedené hraniční $\Delta ROAA$ z hlediska horizontální analýzy, pak z tabulky IV je vidět, že v období 1999–2000 byl $\Delta ROAA$ nejvíce ovlivněn přírůstkem úrokové marže 0,01551, tj. 1,55 %. V období 2003–2004 měl nejvyšší vliv na změnu ROAA pokles provizní marže o 0,86 %, který byl částečně kompenzován poklesem marže správních nákladů. Vlivy změn ostatních marží nebyly významné.

Z horizontální analýzy vyplývá, že management spořitelén v období poklesu úrokových marží částečně kompenzoval vzniklé úrokové ztráty zvyšováním poplatků a provizí a tedy nárůstem provizních marží (viz hodnoty ve sloupcích ΔUM a ΔPM v tab. IV). V tomto smyslu lze hovořit o substitučních výnosech.

Změny úrokové marže v posledních dvou obdobích (2003–2004 a 2004–2005) se dostávají do klad-

ných hodnot. Vzniklá tržní situace³ motivuje management spořitelů ke změnám ve struktuře portfolia úrokových aktiv ve prospěch nakupovaných dluhopisů držených do splatnosti, jejichž výnosy jsou součástí úrokové marže. Druhým důvodem změn v přírůstcích úrokové marže je bezesporu snížení tempa růstu vkladů ve stavebním spoření v důsledku změny zákona 96/1993 Sb., o stavebním spoření (viz příloha 1 tohoto příspěvku), které se projevilo v hospodaření stavebních spořitelů poklesem tempa růstu úrokových nákladů.

Souhrnné hodnocení v jednotlivých obdobích (horizontální hodnocení; tab. IV) udává:

- ve dvou obdobích (2005–2004, 2000–1999) měl nejvyšší vliv na Δ ROAA přírůstek úrokové marže,
- ve třech obdobích (2001–2000, 2003–2002, 2004–2003) měly nejvyšší vliv změny provizní marže,
- v jednom období (2002–2001) měl nejvýznamnější vliv pokles marže správních nákladů.

Globální hodnocení výsledků a horizontální analýzu lze doplnit analýzou vertikální. Ta vypovídá o vlivu změn dílčích marží v jednotlivých letech na souhrnnou hodnotu změn jednotlivých marží.

V: Výsledky aditivního indexového rozkladu za sektor stavebních spořitelů (vertikální hodnocení)

	Δ ROAA	Δ UM	Δ PM	Δ MFO	Δ MOV	Δ MSN	Δ MVN	Δ RM
2005–2004	0,000087	0,000516	–0,000208	0,000048	–0,000386	–0,000229	0,000035	0,000076
2004–2003	–0,005263	0,000009	–0,008568	–0,000217	0,000425	–0,002132	–0,000670	–0,000285
2003–2002	0,003538	–0,007571	0,009871	–0,000537	0,000003	–0,002934	0,000673	0,000489
2002–2001	0,001815	–0,003543	0,000152	0,000362	–0,000309	–0,004120	–0,000999	–0,000034
2001–2000	0,000134	–0,004215	0,001463	0,000181	–0,000082	–0,003517	0,001301	–0,000572
2000–1999	0,018783	0,015510	0,002222	–0,000198	–0,000310	–0,002178	0,000739	–0,000119
SUMA	0,019094	0,000706	0,004932	–0,000360	–0,000660	–0,015111	0,001080	–0,000445

Pozn. Červeně vyznačená čísla jsou významnými hodnotami komentovanými v textu

Vzhledem k vlivu dílčích marží na Δ ROAA popsanému v horizontální analýze budou předmětem hodnocení ve vertikální analýze

- úroková marže, jejíž souhrnná hodnota změn činí 0,000706, tj. 0,07 % (viz tab. V),
- provizní marže, jejíž souhrnná hodnota změn činí 0,004932, tj. 0,49 % (viz tab. V),
- marže správních nákladů, jejíž souhrnná hodnota změn činí –0,015111, tj. pokles marže o 1,51 % (viz tab. V).

Z tabulky V vyplývá kolísání přírůstků úrokové marže. Nejvýraznější změna nastala v období 1999–2000 a to nárůst marže o 1,55 %. Dále pak pokles marže v období 2002–2003 o 0,76 %, pokles v období 2001–2002 o 0,35 % a konečně pokles v období 2000–2001 o 0,42 %. Nárůsty a poklesy v definovaných

obdobích se kompenzovaly, což se odrazilo v souhrnném výsledku úrokové marže. Příčiny vývoje změn úrokové marže byly již analyzovány.

Z tabulky V a z obr. 4 vyplývá, že nejvyšší změny provizní marže jsou v období 2002–2003, v němž došlo k přírůstku provizní marže o 0,99 % a v období 2003–2004, kdy se naopak projevila výrazná pokles marže o 0,86 %. Lze říci, že v období 2002–2003 využil management stavebních spořitelů velmi vysoké poptávky po stavebním spoření v důsledku očekávaných změn v legislativě a zvyšoval poplatky za služby spojené s produktem. Výrazný pokles marže v následujícím období nastal důsledkem stížnosti Svazu na ochranu spotřebitelů a následnému jednání Úřadu na ochranu hospodářské soutěže o neoprávněné výši účtovaných poplatků. Opět je zřejmá částečná vzájemná kompenzace přírůstkových hodnot.

3 Kromě nepříznivých úrokových podmínek došlo v roce 2004 na základě stížnosti Svazu na ochranu spotřebitele k jednání Úřadu na ochranu hospodářské soutěže o neoprávněném zvyšování poplatků a provizí stavebních spořitelů.

4: Vývoj přírůstků provizní marže

Zhodnotíme-li vývoj hodnot marže správních nákladů na souhrnnou hodnotu marže, která ve sledovaném období poklesla o 1,51 %, pak můžeme konstatovat, že mezi výraznější období poklesu marže patří období 2001–2002, kdy marže správních nákladů poklesla o 0,41 % a dále období 2000–2001 s poklesem marže o 0,35 %. V celém sledovaném období je zřejmý pokles marže správních nákladů. Z tabulky V a z obr. 5 je vidět rostoucí tempo poklesu marže v první části sledovaného období a zpomalování tempa poklesu ve druhé části období. Celkově lze vývoj nákladové marže hodnotit jako uspokojivý. Tlak na pokles správních nákladů je zapříčiněn soubojem působících faktorů. V první řadě jde o rostoucí

konkurenci v odvětví. Ve sledovaném období dochází ke změně tržních podílů, Herfindahlův index v odvětví má převážně klesající hodnoty⁴. Do určité míry budou působit již zmiňované změny úrokových podmínek na bankovním trhu, které se nepříznivě promítají do oblasti výnosů spořitelů, a které vedou management stavebních spořitelů k zvýšenému tlaku na pokles správních nákladů. Pokles tempa růstu v posledním období bude pravděpodobně způsoben expanzí stavebních spořitelů – nárůst prodeje stavebního spoření v období 2002–2003 a růst prodeje úvěrů ze stavebního spoření v posledních letech sledovaného období jako důsledek růstu poptávky po bydlení. Důsledkem expanze obvykle bývá nárůst provozních nákladů.

5: Vývoj přírůstků marže správních nákladů

4 Viz příspěvek V. Kašparovská: Analýza vývoje trhu stavebního spoření v ČR. In: Acta Universitatis, MZLU Brno, ročník LIII, 2005, 3, ISSN 1211-8516, s. 69–77.

Příloha 1: Vybrané údaje o vývoji stavebního spoření v ČR v letech 1999–2005

		1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Nově uzavřené smlouvy o stavebním spoření	Počet	906 867	1 115 926	1 373 258	1 293 890	2 097 338	3 146 50	430 233
	Přírůstek (%)	42,1	23,1	23,1	–5,8	62,1	–85,0	36,7
Průměrná cílová částka u nově uzavřených smluv o staveb. spoření	Objem (tis. Kč)	144,2	139,4	136,9	146,7	200,5	222,8	227,9
	Přírůstek (%)	–0,8	–3,3	–1,8	7,2	36,7	11,1	2,3
Smlouvy o stavebním spoření ve fázi spoření	Počet	2 801 389	3 424 580	4 196 408	4 870 620	6 300 831	5 899 300	5 573 874
	Přírůstek (%)	18,1	22,2	22,5	16,1	29,4	–6,4	–5,5
Úvěry celkem	Objem (mld. Kč)	26,346	31,011	37,023	46,308	63,597	84,184	108,063
	Přírůstek (%)	49,1	17,7	19,4	25,1	37,3	32,4	28,4
Úvěry celkem / naspořená částka	Poměr (%)	28,1	28,1	27,8	25,7	26,9	29,3	32,8

<http://www.acss.cz/cz/novinari/vyvoj-statistik/>. Upraveno

ZÁVĚR

Z provedené analýzy vývoje rentability aktiv v odvětví českých stavebních spořitelén s využitím metody aditivního indexového rozkladu je možné učinit několik závěrů.

První závěr vyplývá z provedené globální analýzy za období 1999–2005. Dosažená výsledná hodnota přírůstku ROAA za uvedené období činí 1,91 %, což je při relativně nízkých hodnotách ROAA v jednotlivých obdobích v expandujícím odvětví stavebních spořitelén výsledek neuspokojivý. Vertikální analýza ukazatele ROAA dokládá, že rozhodující hodnotou globální změny je nárůst ROAA pouze v jednom období, a to v období 1999–2000. V ostatních obdobích jsou hodnoty přírůstků velmi nízké.

Hodnotíme-li vliv globálních změn jednotlivých marží na celkovou změnu ROAA, můžeme učinit závěr, že relativně výrazný pokles marže správních nákladů, která dosáhla v globálním hodnocení nejvyšší změny, se významně nepromítnul do změn v ROAA, a tudíž i do jeho globální hodnoty. Významně podle našeho názoru ovlivnily konečnou relativně nízkou hodnotu ROAA změny v oblasti úrokové marže, jejíž de facto nepříznivý vývoj kompenzovaly stavební spořitelny částečně tlakem na růst provizní marže.

Doplňující pohled umožňuje provedená horizontální analýza a její výsledky. Hraničních hodnot dosáhly změny v přírůstku ROAA v období 1999–2000 (maximální hodnota přírůstku) a v období 2003–2004 (pokles hodnoty přírůstku ROAA). Vlivným faktorem přírůstku ROAA (období 1999–2000)

byl přírůstek v úrokové marži a částečně i nárůst provizní marže. Příčinou poklesu ROAA (období 2003–2004) byl výrazný pokles provizní marže.

Vzhledem k tomu, že jde o dvě stěžejní oblasti výnosů stavebních spořitelén, je dopad vývoje obou marží do vývoje přírůstku ROAA logický. Příčiny vývoje marží byly analyzovány v části Výsledky analýzy a v Závěru se proto omezíme na odvození základních vlivů působících na výsledky odvětví sektoru českých stavebních spořitelén ve sledovaném období.

1. Prvním působícím vlivem je vývoj úrokových sazeb v ekonomice. Pokles úrokových sazeb po celé sledované období (1999–2005) vystavil portfolio spořitelén ztrátám v oblasti úrokových výnosů v důsledku působení úrokového rizika. Zatímco úrokové sazby alternativních produktů na trhy klesaly, nemohl management spořitelén účinně na tržní situaci reagovat vlivem pevných úrokových sazeb z vkladů a úvěrů ze stavebního spoření vyplývajících z podmínek zákona č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření.
2. Management stavebních spořitelén reagoval na vzniklou situaci částečnou restrukturalizací portfolia investováním zdrojů do nákupu dluhopisů, čímž částečně kompenzoval úrokové ztráty. Další reakcí managementu na tržní situaci v oblasti úrokových sazeb bylo zvyšování poplatků a provizí spojených s poskytováním stavebního spoření. Tlak na růst provizí byl zastaven rozhodnutím Úřadu na ochranu hospodářské soutěže o neopráv-

- něném zvyšování poplatků a provizí ze strany spořitelů a udělením pokuty spořitelům.
3. Pod vlivem rostoucí konkurence v odvětví a pod vlivem vývoje v oblasti čistých úrokových výnosů a provizních výnosů je v odvětví zřejmý tlak na pokles provozních nákladů. Výsledky indexové analýzy prokázaly zvyšující se tempo poklesu správních nákladů v první části sledovaného období a snížení poklesu správních nákladů ve

druhé části období, které lze zdůvodnit expanzí v oblasti prodeje úvěrů. Expanze na úvěrovém trhu a relativně nižší růst na trhu vkladů se projevuje ve změně poměru úvěrů a naspořené částky, jehož vývoj je uveden v příloze 1 v posledním řádku tabulky. Změna poměru je dobrým signálem pro management stavebních spořitelů, protože může pozitivně ovlivnit hospodaření spořitelů v oblasti čistých úrokových výnosů.

SOUHRN

Příspěvek je zaměřen na vyhodnocení výkonnosti sektoru stavebních spořitelů za použití metody aditivního indexového rozkladu syntetického ukazatele ROAA. Analýza je provedena za období 1999–2005. Příspěvek zkoumá vliv změn dílčích marží odvozených z pyramidálního rozkladu ROAA na změnu syntetického ukazatele ROAA. Analýza s využitím indexového rozkladu je vedena ve třech dimenzích – globální hodnocení, horizontální hodnocení a vertikální hodnocení.

Globální hodnocení je založeno na zkoumání vlivu dílčích ukazatelů na syntetický ukazatel ve zvoleném období jako celku. Horizontální hodnocení zkoumá vliv dílčích ukazatelů (dílčích marží) na změny syntetického ukazatele (Δ ROAA) v jednotlivých obdobích celku a konečně vertikální hodnocení analyzuje vliv změn dílčích složek (dílčích marží) v jednotlivých letech zvoleného období na výslednou souhrnnou hodnotu změny dílčích marží.

Z analýzy vyplynulo, že ve sledovaném období působily na změnu ROAA především změny v oblasti úrokové marže a provozní marže. Vývoj dílčích marží a tím i změny syntetického ukazatele ROAA v odvětví byl ovlivněn vývojem úrokových sazeb v ekonomice, který vystavil portfolio stavebních spořitelů ztrátám v důsledku úrokového rizika. Dalším ovlivňujícím faktorem bylo rozhodnutí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže v oblasti poplatků a provizí účtovaných stavebními spořitelny. Vlivným faktorem vývoje je i rostoucí konkurence v odvětví, která působí na pokles správních nákladů. Přesto, že celková změna správní marže je významná, neprojevil se její pokles stejně významně v globální hodnotě změny ROAA.

rentabilita aktiv, stavební spořitelny, aditivní indexový rozklad, dílčí marže

Příspěvek vznikl v rámci výzkumného záměru PEF MZLU číslo MSM 6215648904.

LITERATURA

- DLUHOŠOVÁ, D.: Přístupy k analýze finanční výkonnosti firem a odvětví na bázi metody EVA. In: Finance úvěr 11–12/2004, roč. 54, str. 541–559, ISSN 0015-1920.
- KAŠPAROVSKÁ, V.: Analýza vývoje trhu stavebního spoření v ČR. In: Acta Universitatis, MZLU

Brno, ročník LIII, 2005, 3, str. 69–77. ISSN 1211-8516.

KAŠPAROVSKÁ, V., POMĚNKOVÁ, J.: Vybrané aspekty finanční výkonnosti českých stavebních spořitelů. In: Acta Universitatis, MZLU Brno, ročník LIV, č. 6, 2006, str. 97–105. ISSN 1211-8516
<http://www.acss.cz/cz/novinari/vyvoj-statistik/>

Adresa

Ing. Vlasta Kašparovská, Ph.D. Ústav financí, RNDr. Jitka Pomněnková, Ph.D., Ústav statistiky a operačního výzkumu, Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, Zemědělská 1, 613 00 Brno, Česká republika, email: kasparov@mendelu.cz, email: pomenka@mendelu.cz